

їни // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. 10. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 р. // ВВР України. – 1999. – № 20-21. – Ст. 190. 11. Поленина С. В., Сильченко Н. В. Научные основы типологии нормативно-правовых актов в СССР. – М.: Наука, 1987. – 152 с. 12. Заец А. П. Система советского законодательства: Проблемы согласованности. – К.: Наук. думка, 1987. – 97 с. 13. Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності: Указ Президента України від 10 червня 1997 р. №503/97 // Офіційний вісник України – 1997 р. – № 24. – Ст. 11. 14. Про затвердження Типового регламенту місцевої державної адміністрації: Постанова Кабінету Міністрів від 11 грудня 1999 р. № 2263 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 50. – Ст. 2456. 15. Про затвердження Примірної інструкції з діловодства у міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів від 17 жовтня 1997 р. № 1153 // Офіційний вісник України. – 1997. – № 43. – Ст. 50. 16. Державне управління в Україні: організаційно-правові засади: Навч. посіб. / Н. Р. Нижник, С. Д. Дубенко, В. І. Мельниченко та ін., За заг. ред. проф. Н. Р. Нижник. – К.: Вид-во УАДУ, 2002. – 164 с.

Надійшла до редколегії 24.04.08

Н. С. Краснова

ОСНОВНІ СКЛАДОВІ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАТИЗАЦІЄЮ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Суспільство, головною метою якого є входження до єдиного європейського простору, має своєчасно стати на шлях інформатизації та бути конкурентоспроможним на світовій арені. Інформатизація є головним із напрямів сучасної науково-технічної революції. Освіта ж забезпечує розвиток цього напрямку в перспективі. Тому в державному управлінні освітою, а саме загальною середньою (далі – ЗСО), мають застосовуватись дієві механізми управління, мета, завдання, функції та принципи яких відповідають вимогам сьогодення.

Інформатизація освіти – це впорядкована сукупність взаємопов'язаних організаційно-правових, соціально-економічних, навчально-методичних, науково-технічних, виробничих та управлінських процесів, спрямованих на задоволення освітніх інформаційних, обчислювальних і телекомунікаційних потреб учасників навчально-виховного процесу [1, с. 6]. Інформатизація є головною складовою освітньої реформи. На сучасному етапі розвитку України інформатизація освіти, в тому числі й загальної середньої, є однією з головних задач державної політики.

Метою цієї роботи є визначення поняття механізму державного управління процесом інформатизації загальної середньої освіти, його основних складових.

У загальному розумінні державне управління – це вплив держави на стан і розвиток суспільних процесів з метою реалізації функцій держави шляхом запровадження державної політики через механізми державного управління.

Поняття «механізм» має декілька тлумачень. По-перше, воно розкривається як певна система, що визначає порядок будь-якого

виду діяльності. По-друге, визначається як внутрішній засіб системи, що приводить її в дію [2, с. 352].

Сутність механізму державного управління вивчали Г. Атаманчук, Н. Нижник, О. Машков, М. Крутлов, Г. Одінцева та інші вчені. Механізм формування й реалізації державного управління, як зазначає Г. Атаманчук, має ланцюг: «потреби – інтереси – цілі – рішення – дії – результати» [3, с. 128]. Н. Нижник та О. Машков механізм управління розглядають як складову частину системи управління, що забезпечує вплив на фактори, від стану яких залежить результат діяльності управлінського об'єкта; як складну категорію управління, що включає цілі управління, елементи об'єкта та їхні зв'язки, на які здійснюється вплив, діяння в інтересах досягнення цілей; методи впливу; матеріальні і фінансові ресурси управління, соціальний та організаційний потенціали [4, с. 37, 49].

М. Крутлов механізм державного управління визначає як сукупність економічних, мотиваційних, організаційних і правових засобів цілеспрямованого впливу суб'єктів державного управління на діяльність об'єктів, що забезпечує узгодження інтересів взаємодіючих учасників державного управління [5, с. 111].

За визначенням Г. Одінцевої, механізм управління – це засіб розв'язання суперечностей явища чи процесу, послідовна реалізація дій, які базуються на основоположних принципах, цільовій орієнтації, функціональній діяльності з використанням відповідних їй методів управління та спрямовані на досягнення визначеної мети [6, с. 13].

Виходячи з наведених визначень, можна стверджувати, що механізм реалізації державної політики повинен бути спрямованим на досягнення конкретних цілей шляхом впливу на конкретні фактори (елементи управління та їхні зв'язки). Вплив же здійснюється шляхом використання відповідних методів, ресурсів або потенціалів. Тобто, як зазначає у своїх роботах С. Краснопоорова, механізм управління повинен формуватися щоразу, коли приймається управлінське рішення шляхом узгодження всіх його елементів [7].

Отже, проведений аналіз різних поглядів учених на поняття та зміст категорії механізму управління та механізму державного управління дозволяє визначити характерні риси механізму: комплексність, тобто сукупність низки елементів, серед яких базовими є правовий, економічний, організаційний та соціальний елементи. Вважаємо, що ці елементи характерні і для механізму реалізації державної політики інформатизації загальної середньої освіти.

Таким чином, механізм державного управління процесом інформатизації загальної середньої освіти – послідовне виконання органами державної влади функцій управління з використанням відповідних методів і засобів, що ґрунтуються на основоположних принципах та функціях управління з метою освітньо-виховної підготовки підрастаючого покоління до життя в інформаційному суспільстві.

Державне управління – специфічний вид діяльності органів влади, який базується на основоположних принципах та функціях управління. Сутність принципів та функцій у сфері державного управління вивчали Г. Атаманчук, Н. Нижник, В. Малиновський, О. Машков, Г. Одінцова та інші науковці.

Ми будемо оперувати визначенням Г. Одінцової, яка під основними принципами управління розуміє керівні правила, основні положення, норми поведінки, що відображають найбільш загальні стійкі риси законів і закономірностей управління, яких необхідно дотримуватися в управлінській діяльності [6, с.11].

В освітній галузі принципи та функції управління досліджували М. Дарманський, Г. Єльнікова, В. Майборода, Т. Лукіна та інші.

До загальних принципів управління, які використовуються і в системі загальної середньої освіти, Г. Єльнікова відносить такі: детермінованості, адаптивності, цілеспрямованості і критеріальності, розподілу компетенції та ієрархічності, професіоналізму, науковості, демократизації і фінансово-економічної забезпеченості праці, гуманізації управління й відкритості [8, с. 69].

Т. Лукіна сутність понять принципу та функцій розглядає відносно специфіки освіти. На її погляд, освіта є соціальною сферою, від якості і результативності якої залежить і якість самого державного управління. Друга особливість державного управління загальною середньою освітою полягає в тому, що вона не є статичним об'єктом, отже, управлінський цикл не може точно повторюватись. Державне управління освітою здійснюється у двох взаємопов'язаних напрямках: підтримка ефективного функціонування та забезпечення неухильного розвитку системи та її результативної діяльності. Зазначені особливості державного управління освітою, на її думку, відображаються в принципах та функціях управління, які вона поділяє на загальні, структурні та спеціальні [9, с. 115–123].

Розглянемо принципи, що відображають специфіку державного управління інформатизацією загальної середньої освіти.

Принцип об'єктивності забезпечує дотримання закономірностей природничих, суспільно-історичних. Сутність його проявляється у цілях, реалізації на практиці та аналізі результатів.

Принцип законності полягає в нормативно-правовому забезпеченні цілей і завдань державної політики інформатизації освіти.

Принцип детермінованості пояснюється належністю освіти до сфери соціального управління, що вимагає урахування закономірностей та потреб соціального розвитку, суспільних вимог, інтересів держави та реальних умов.

В управлінні освітньою сферою важливим є принцип компетентності. Від компетентності працівників освіти та управління залежить якість освіти та управлінської діяльності.

Принцип відкритості полягає у входженні загальноосвітніх навчальних закладів у світове інформаційне середовище.

Принцип системності державного управління інформатизації освіти передбачає здійснення комплексного, системного державного управління різними складовими, аспектами й елементами системи ЗСО.

Принцип науковості потребує при визначенні цілей, завдань, змісту управлінської діяльності використання результатів наукових досліджень у галузі управлінської та освітньої діяльності.

Принцип систематичності та зворотного зв'язку являє собою процедуру оцінювання досягнутих результатів та встановлення зворотного зв'язку [9, с. 117–123].

Таким чином, базовими принципами державного управління загальної середньої освіти є такі принципи: об'єктивності, законності, детермінованості, компетентності (професіоналізму), відкритості, системності, науковості, систематичності та зворотного зв'язку. Вони найкраще відображають особливості державного управління освітою.

Для забезпечення ефективності й результативності державного управління необхідно визначити сутність функцій управління. Н. Нижник, О. Машков вважають, що функція державного управління – це специфічний за предметом, змістом і засобом забезпечення цілісний управляючий вплив держави. Більшість вчених до основних функцій управління відносять ціле покладання, організацію, планування, контроль, аналіз, координацію, регулювання [4, с. 369]. В. Грабовський функції управління поділяє на три групи: програмно-цільові, процесуально-технологічні, соціально-психологічні. До програмно-цільових функцій він відносить прогностичну, коригуючу, регулюючу. До процесуально-технологічних – моделюючу, організаційну, координуючу, контрольну, аналізу. До соціально-психологічної групи – адаптивну, пропагандистську, мотиваційну, стимулюючу [10].

Визначимо функції державного управління інформатизації ЗСО:

- інформаційна. Передбачає збір інформації про стан функціонування системи;
- активізуюча. Полягає в залученні до роботи вчителів, органи державного управління освітою, бізнес-структури, громадськості з метою покращення якості освіти та управління нею;
- корекційна. Основа її – відстеження результатів освітнього процесу та коригування діяльності шляхом виправлення ситуації;
- кваліметрична. Визначення системи індикаторів і критеріїв оцінювання стану інформатизації;
- управлінська. Використання інформації з метою прийняття виважених управлінських рішень, усунення недоліків, поліпшення якості.

Функції державного управління у сукупності та взаємодії одна з одною є складною, багаторівневою функціональною структурою управління.

Механізм державного управління процесом інформатизації загальної середньої освіти (ЗСО) – це послідовне виконання органа-

ми державної влади функцій управління з використанням відповідних методів і засобів, що ґрунтуються на основоположних принципах та функціях управління з метою інформатизації загальної середньої освіти (рис. 1).

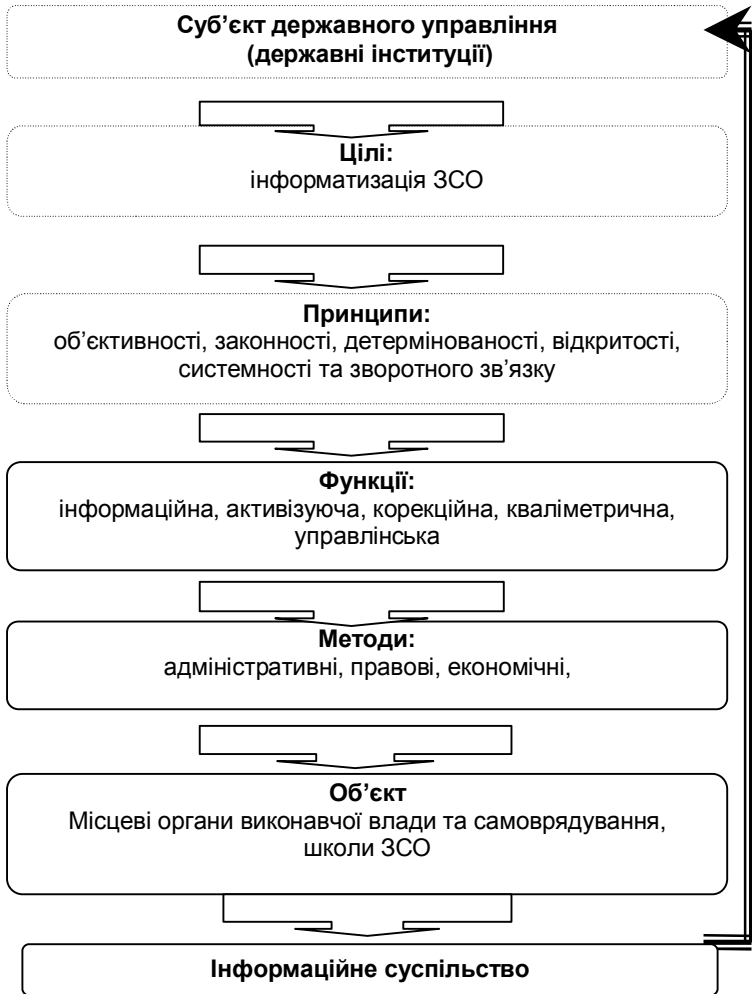

Рис. 1. Механізм державного управління процесом інформатизації ЗСО

Основними елементами механізму процесом інформатизації загальної середньої освіти в Україні є законодавчо-правовий, організаційний, економічний, соціальний та інформаційний елемен-

ти, які взаємодіють між собою з метою досягнення цілей державної політики в галузі освіти.

Основою функціонування будь-якого механізму є відповідне законодавче поле. Базовими законодавчими та нормативними документами щодо інформатизації загальної середньої освіти є Закон України «Про освіту» (1996), Закон України «Про концепцію Національної програми інформатизації» (1998), Закон України «Про Національну програму інформатизації» (1998), Закон України «Про загальну середню освіту» (1999), «Про затвердження Програми інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів, комп'ютеризації сільських шкіл на 2001–2003 роки» (2001), Національна доктрина розвитку освіти (2002); Указ Президента України «Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій» (2005), Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» та інші.

Законодавчо-правовий елемент – це єдність правових норм, що виходить з національних потреб та міжнародних вимог. Практично в усіх країнах уряди встановлюють норми, які передбачають створення умов для здобуття громадянами якісної повної загальної середньої освіти.

Правові норми виступають як підставою, так і засобом функціональної діяльності, прийняття рішень та здійснення управлінського впливу всіх елементів структури механізму реалізації державної політики інформатизації загальної середньої освіти. Отже, ефективність механізму управління процесом інформатизації ЗСО значною мірою залежить саме від стану правових норм.

Необхідність реалізації завдань державної політики щодо інформатизації загальної середньої освіти обумовлює застосування такого інструменту управління, як організаційний, тобто створення системи органів управління галуззю. Механізм державного управління інформатизацією освіти, диференціюючись у функції конкретних органів системи державного управління, впливає на внутрішню структуру цих органів управління, зумовлюючи її ієрархічний розподіл. В узагальненому вигляді суб'єкти державної влади, які впливають на формування і реалізацію державної політики щодо інформатизації освіти – це Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Державний комітет інформатизації і зв'язку, Міністерство освіти і науки України, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування.

Необхідно також зауважити, що самостійно будь-яка окрема структура управління не здатна повною мірою виконати своє призначення, тому особлива роль у забезпеченні її функціонування належить людському фактору. Отже, рівень кваліфікації кадрового складу, застосування його знань, навичок та вмінь є одні-

сю з умов ефективності всіх складових механізму реалізації державної політики щодо інформатизації загальної середньої освіти.

Істотним для дослідження механізму державного управління процесом інформатизації загальної середньої освіти є визначення його економічного елементу. Економічна складова механізму державного управління сприяє більш ефективному використанню ресурсів. Найважливішим елементом економічної складової механізму державного управління інформатизацією загальної середньої освіти є фінансовий механізм зі своєю підсистемою фінансових важелів і стимулів (тобто форм і методів організації фінансово-кредитних відносин). Слід також наголосити, що всі елементи фінансового механізму повинні будуватися лише на системі методів, що регламентуються нормативними актами держави. До фінансових заходів, які є запорукою ефективності механізму державного управління інформатизації загальної середньої освіти, належать: бюджетне фінансування; державні програми, гранти, кредити, субсидії; податкові пільги; залучення коштів недержавних організацій, спрямування інвестицій та ін.

Отже, у загальному вигляді економічну складову механізму реалізації державної політики інформатизації освіти можна розглядати як сукупність заходів, форм і методів створення і використання фондів фінансових ресурсів з метою забезпечення громадян та суспільства своєчасною, достовірною та повною інформацією шляхом широкого використання інформаційних технологій.

Важливою умовою ефективності механізму реалізації державної політики в галузі освіти є з'ясування його соціальної складової. Соціальний аспект зовнішніх і внутрішніх зв'язків є критерієм доцільності будь-яких управлінських рішень, що спонукає до активного реагування на зміни, які відбуваються в суспільстві. У свою чергу, якісний рівень, ступінь досконалості механізму реалізації інформатизації в галузі загальної середньої освіти залежить від підготовки кадрів, їх вміння виявляти й об'єктивно оцінювати стан і тенденції розвитку всіх складових інформаційного простору. Отже, соціальна складова механізму реалізації державної політики в галузі освіти залежить від характеру зв'язків з громадськістю, бізнес-структурами, а також від професійних та особистих якостей службовців.

Узагальнюючи наукові праці щодо визначення механізму державного управління процесом інформатизації загальної середньої освіти, необхідно виходити з вимог комплексного підходу. Застосування комплексного підходу дало можливість визначити основні складові механізму державного управління процесом інформатизації: законодавчо-правову, організаційну, фінансово-економічну, інформаційну та соціальну складову.

Список літератури: 1. Концепція інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів, комп'ютеризації сільських шкіл // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2001. – № 3. – С. 3. 2. Ожегов С. И. Словарь русского языка / Под ред. Н. Ю. Шведовой. – 21 изд., перераб. и доп. – М.: Рус. яз., 1989. – 924 с. 3. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления: Курс лекций. – М.: Омега-Л, 2004. – 584 с. 4. Нижник Н. Р., Машков О. А. Системний підхід в організації державного управління: Навч. посіб. / За ред. Н. Р. Нижник. – К.: Вид-во УАДУ, 1998. – 160 с. 5. Круглов М. М. Стратегическое управление компанией: Учеб. для вузов. – М.: Рус.деловая лит-ра, 1998. – 356 с. 6. Державне управління і менеджмент: Навч. посіб. у таблицях і схемах / Г. С. Одинцова, Г. І. Мостовий, О. Ю. Амосов та ін.; За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Г. С. Одинцової. – Х.: ХарПІ УАДУ, 2002. – 492 с. 7. Краснопорова С. В. Механізм удосконалення регіонального управління у сфері зайнятості населення: Автореф. дис. ... канд. держ. упр. – Х., 2002. – 20 с. 8. Сльникова Г. В. Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні. – Х.: Крок, 1999. – 303 с. 9. Лукіна Т. О. Державне управління якістю загальної середньої освіти в Україні: Монографія. – К.: НАДУ, 2004. – 292 с. 10. Грабовський В. Особливості регіонального управління закладами освіти в сучасних умовах // Вісн. НАДУ. – 2000. – № . – С. 366–372.

Надійшла до редколегії 17.04.08

В. В. Ковальська

ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ МІЛІЦІЇ ІЗ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

На рубежі ХХІ століття спостерігається стрімка глобалізація й інформатизація масових комунікацій, що кардинально змінює значення і роль ЗМІ в сучасному суспільстві. Перехід від радянського суспільства, де панували однопартійні ЗМІ і комуністична пропаганда до ринкового суспільства, призвів до розгалуженої системи державних і приватних ЗМІ, що будують демократично вільні відносини, нові правові й етичні норми.

Радикальні зміни у всіх сферах суспільства (політиці, економіці, ідеології й інших) істотно його змінили. Суспільство стало більш відкритим, вільним, реально втілюється плюралізм у політичному житті, свобода слова. Важлива роль у реалізації цих демократичних інститутів належить саме засобам масової інформації: телебаченню, радіо, друку, що відіграють важливу роль у соціальному контролі за діяльністю органів державної влади, впливаючи на світогляд людей, формуючи громадську думку і виступаючи гарантом демократичних перетворень [1, с. 3].

Пошуки чіткого визначення сутності інформаційних каналів тривалий час велися в науковій літературі. Науковці прагнули знайти термін, що точно визначив їхні соціальні функції. Серед версій були такі, як «пропаганда» (Уласов В. А., Іванов А. П., Панфілов І. О., Строганов С. В.), «засоби впливу на маси» (Бровіков В. І., Попович І. В.), «засоби масового впливу» (Воїнова В. Г.), «масові засоби пропаганди й агітації» (Люшин С. П.) і інші. Крім того, наприкінці ХХ початку ХХІ ст. в сучасній літературі щодо цієї тематики появляється нова термінологія, як «public relations», «ПР» або «зв'язки з громадськістю», що має безліч визначень, серед